

अभियंता दिन

आज १५ सप्टेंबर, आजचा दिवस संपूर्ण देशात अभियंता दिन म्हणून साजरा केला जातो कारण भारतातील पहिले अभियंता भारतरत्न सर मोक्षगुडम विश्वेश्वररथ्या यांचा हा जन्मदिवस. मोक्षगुडम विश्वेश्वररथ्या हे केवळ अभियंता नव्हते तर ते थेरे देशभक्तही होते. आजच्या दिवशी म्हणजे १५ सप्टेंबर १८६१ रोजी कर्नाटकातील कोलार जिल्ह्यातील मदनहल्ली या छोट्याशया गावात त्यांचा जन्म झाला. मोक्षगुडम विश्वेश्वररथ्या यांचे चडील रोजी कर्नाटकातील कोलार जिल्ह्यातील मदनहल्ली या छोट्याशया गावात त्यांचा जन्म झाला. मोक्षगुडम विश्वेश्वररथ्या यांचे चडील विद्वान संस्कृत पंडित होते. घरची परिस्थिती हलाखीची होती तीही त्यांनी विश्वेश्वररथ्या यांच्या शिक्षणात खंड पढू दिला नाही. विश्वेश्वररथ्या यांनीही गरिबीशी ऊऱ्यु देत तालुक्याला एकटे राहून आपले शिक्षण अव्वल गुणांनी पूर्ण केले. शालेय शिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते उच्च शिक्षणासाठी बंगलुरुला आले. तिथेही त्यांनी विशेष गुणवत्ता मिळवत बी ए केले. पदवीधर झाल्यावर त्यांना

तांत्रिक शिक्षणाची आवड निर्माण झाली. पण तांत्रिक शिक्षण घेण्यासाठी पैसे नसल्याने त्यांनी म्हैसूरुच्या राजाने त्यांच्यातील गुणवत्ता हेरून त्यांना अभियांत्रिकी शिक्षणासाठी शिव्यवृती देऊन पुण्याला पाठवले. विश्वेश्वररथ्या यांनीही त्यांच्यावरील विश्वास सार्थक ठरवत अभियांत्रिकी परीक्षेत मुंबई प्रांतात प्रथम क्रमांक पटकावला. या त्यांच्या यशाची दखल घेऊन १८८४ साली सरकारने त्यांना सहाय्यक अभियंता या पदावर नेममुक दिली. तिथेही त्यांनी आपल्या कर्तृत्वाचा ठसा उमटवला. या काळात त्यांनी खडकवासला धरणासाठी एक अभिनव अशा स्वयंचलित गेट्ची निर्मिती केली. यामुळे विशिष्ट पातवी वरील अतिरिक्त पाणीच वाहू जाई. अशाप्रकारच्या गेट्ची केला जातो. विश्वगुडम विश्वेश्वररथ्या निर्मिती भारतात पहिल्यांदाच झाली होती.

श्याम बासप्पा ठाणेदार

दौँड, जिल्हा पुणे
१९२२५४६२९५

समाजरांवाद

मराठी चित्रपटसृष्टीने नेहमीच संस्कृती यांना आपल्याकडे सामावून घेतल आहे. दशावतार हा चित्रपट त्याच प्रवाहातील पांतु वैशिष्ट्यपूर्ण ठसा उमटवणारा आहे. कोकणातील लोकप्रिय लोकनाट्यप्रकार दशावतार हा इथे केवळ कलाप्रकार म्हणून दाखवलेला नाही, तर श्रद्धा, नैतिकता आणि समाजजीवनाशी नातं सांगणारा जिवंत वारसा म्हणून उलगडला आहे. कथानकाचा गाभा बाबुली मिस्टी (दिलीप प्रभावळकर) या दशावतारी नटांगोवी फिरतो. आयुष्य कलेला अर्पण केलेला हा कलाकार वयोमानामुळे दुर्बल झाला आहे; तरीही अवताराधरणेच्या ओटीपासून तो दूर जाऊ शकत नाही. प्रभावळकरांनी बाबुलीच्या डोळ्यांतील आसक्ती, संवादातील जिद्दा आणि रंगमंचावर उलगडणारा रुदावतार इतक्या ताकीवीने साकारता आहे की प्रेक्षक भारवून जातात. त्यांचा मुलगा माधव (सिद्धार्थ मेनन) पित्याच्या हट्टाला तर्कशुद्ध प्रतिसाद देतो. काळजी, राग, प्रेम आणि असमंजसपणा यांचा संगम त्याच्या भूमिकेत दिसतो. काही ठिकाणी गती मंदावते, तरीपुन नायाचा भाविक ताण दोयांनीही प्रामाणिकपणे व्यक्त केला आहे. इन्स्पेक्टर मायकेल डोकोस्टा (महेश मांजेकर) गावातील गडद वास्तव आणि सर्वेचं प्रतिनिधित्व करतो. त्यांच्या आवाजातील धार आणि देहबोली चित्रपटाला वेगळ टोक देतात. लक्षण वाडेकर (भरत जाधव) नेहमीच्या विनोदी छटेत रंग भरतो; तर वंदना (प्रियदर्शनी इंदलकर) ग्रामीण स्त्रीजीवनाचा सच्चा सर्पश देते. आबा तांडेल (रवी काळे) यांचा भारदस्त व्यक्तिमत्त्वाचा ठसा जाणवतो. मांटी सरमळकर (अभिनय बेंडे), मंत्री अशोक सरमळकर (विजय केंकरे)

आणि पोलीस पाटील परब (सुमील तावडे) यांनी आपापल्या भूमिकेत लक्ष वेधल आहे. याशिवाय, स्थानिक कलाकारांनी साकारलेले अवतार नाट्यविषेष उल्लेखनीय आहेत. उदा. नरसिंह, वामन, वराह, राम-रावण युद्ध, तसेच मत्स्यवतारात्म्या प्रसंगांमध्ये स्थानिक रंगकर्मीचा अभिनय आणि नृत्यशीली प्रेक्षकांना खन्या लोकनाट्याचा अनुभव देतात. त्यांचा सच्चेपणा हा चित्रपटाचा प्राण आहे. दिग्दर्शक सुबोध खानोलकर यांनी लोकनाट्याची परंपरा आणि आधुनिक संघर्ष यांची संगढ उत्तम घाटली आहे. त्यांची दृश्यरचना आणि अवकाशाचा वापर परिपक्तेचं दर्शन घडवतो. विशेष म्हणजे, दिग्दर्शकाने केवळ नाट्य दाखवण्यावर भर न देता त्यामागची सामाजिक-धार्यक बांधिलकी अधोरेखित केली आहे. मात्र, पटकथेत काही दृश्यांचा ताण जाणवतो. गावकुसातील राजकारण आणि वादांवरील प्रसंग जर थोडक्यात घेतले असते, तर कथानक अधिक धारदार झाल असतं. गीतकार गुरु ठाकूर यांनी साकारलेली डॉकरची व्यक्तिरेखा तसेच संवाद लेखन हा चित्रपटाचा ठळक पैलू आहे. संवादांमधील म्हणी, उपरोक्त आणि भावनिक टोक प्रेक्षकांना भिडतात. गणेशांपैकी “आवशीचो घो माझ्या करू तेचा काय” हे गणेशांची गावजीवनाच्या भावविश्वाला अगदी नेमकं पकडत. तसेच भक्तिसने भारलेले एक गणेश आणि युद्धछटेसाठी रचलेला वीरसप्रधान पद्याश कथानकाला बळकी देतात. तरी काही गणी थोडी जास्त वेळ खेचली गेल्याने गती

गुरुदत्त वाकुदेकर

१९८७९४६७७६

चित्रपट रामीक्षण

मंदावते. संगीतकार ए. व्ही. प्रफुल्लचंद्र यांनी पारंपरिक वादांचा जिवंत वापर केला आहे. ढोल, ताश, तुतारी आणि हार्मोनियम यांच्या सुरांनी लोककलेचं वातावरण अनुभवायला मिळत. भक्तिसन, करुणा आणि वीरस या

आहे, जरी काही ठिकाणी प्रसंगांचा अवधी अधिक वाटतो. रंगभूषा, मेकअप आणि वेशभूषेच्या दृष्टीने चित्रपट ठाम उभा आहे. बाबुलीच्या रुद्रावतारातला मेकअप, वेशभूषा आणि मुकुट-आभूषणांची भव्यता प्रेक्षकांना भारावून टाकते. मात्र काही ग्रामीण पारांची वेशभूषा अधिक वैविध्यपूर्ण दाखवली असती, तर वास्तवदर्शी परिणाम अधिक गडद झाला असता. चित्रपटाची सकारात्मक बाजू म्हणजे प्रभावलक्षणाचा अभिनय, स्थानिक कलाकारांचा सच्चेपणा, संवादांची ताकद, गीतांची लोकसंगीताशी असलेली सांगड, छायाचित्रणाची मोहकता आणि दिवर्दर्शनाची संवेदनशीलता. असं असलं तरी काही उग्रवाणा ताण, गायण्यांचा अवधी आणि अधूतमधून जड वाटाणारं पाश्वर्संगीत. एकूणच दशावतार हा सिनेमा केवळ मनोरंजनासाठी नसून सांस्कृतिक अनुभव म्हणून बघावा असाच आहे. कारण मोठ्या फटकारात घेतले जात आहे. मोरवणे ग्रामसभेच्या या निर्णयामुळे “गावची जमीन गावातच” ही संकल्पना प्रत्यक्षात उतरविण्याचा मार्ग मोकळा झाला असून, स्थानिक स्वाभिमानाचे हे एक भक्त घाल मानले जात आहे.

आहे, जरी काही ठिकाणी प्रसंगांचा अवधी अधिक वाटतो. रंगभूषा, मेकअप आणि वेशभूषेच्या दृष्टीने चित्रपट ठाम उभा आहे. बाबुलीच्या रुद्रावतारातला मेकअप, वेशभूषा आणि मुकुट-आभूषणांची भव्यता प्रेक्षकांना भारावून टाकते. मात्र काही ग्रामीण पारांची वेशभूषा अधिक वैविध्यपूर्ण दाखवली असती, तर वास्तवदर्शी परिणाम अधिक गडद झाला असता. चित्रपटाची सकारात्मक बाजू म्हणजे प्रभावलक्षणाचा अभिनय, स्थानिक कलाकारांचा सच्चेपणा, संवादांची ताकद, गीतांची लोकसंगीताशी असलेली सांगड, छायाचित्रणाची मोहकता आणि दिवर्दर्शनाची संवेदनशीलता. असं असलं तरी काही उग्रवाणा ताण, गायण्यांचा अवधी आणि अधूतमधून जड वाटाणारं पाश्वर्संगीत. एकूणच दशावतार हा सिनेमा केवळ मनोरंजनासाठी नसून सांस्कृतिक अनुभव म्हणून बघावा असाच आहे. कारण मोठ्या फटकारात घेतले जात आहे. मोरवणे ग्रामसभेच्या या निर्णयामुळे “गावची जमीन गावातच” ही संकल्पना प्रत्यक्षात उतरविण्याचा मार्ग मोकळा झाला असून, स्थानिक स्वाभिमानाचे हे एक भक्त घाल मानले जात आहे.

आहे, जरी काही ठिकाणी प्रसंगांचा अवधी अधिक वाटतो. रंगभूषा, मेकअप आणि वेशभूषेच्या दृष्टीने चित्रपट ठाम उभा आहे. बाबुलीच्या रुद्रावतारातला मेकअप, वेशभूषा आणि मुकुट-आभूषणांची भव्यता प्रेक्षकांना भारावून टाकते. मात्र काही ग्रामीण पारांची वेशभूषा अधिक वैविध्यपूर्ण दाखवली असती, तर वास्तवदर्शी परिणाम अधिक गडद झाला असता. चित्रपटाची सकारात्मक बाजू म्हणजे प्रभावलक्षणाचा अभिनय, स्थानिक कलाकारांचा सच्चेपणा, संवादांची ताकद, गीतांची लोकसंगीताशी असलेली सांगड, छायाचित्रणाची मोहकता आणि दिवर्दर्शनाची संवेदनशीलता. असं असलं तरी काही उग्रवाणा ताण, गायण्यांचा अवधी आणि अधूतमधून जड वाटाणारं पाश्वर्संगीत. एकूणच दशावतार हा सिनेमा केवळ मनोरंजनासाठी नसून सांस्कृतिक अनुभव म्हणून बघावा असाच आहे. कारण मोठ्या फटकारात घेतले जात आहे. मोरवणे ग्रामसभेच्या या निर्णयामुळे “गावची जमीन गावातच” ही संकल्पना प्रत्यक्षात उतरविण्याचा मार्ग मोकळा झाला असून, स्थानिक स्वाभिमानाचे हे एक भक्त घाल मानले जात आहे.

आहे, जरी काही ठिकाणी प्रसंगांचा अवधी अधिक वाटतो. रंगभूषा, मेकअप आणि वेशभूषेच्या दृष्टीने चित्रपट ठाम उभा आहे. बाबुलीच्या रुद्रावतारातला मेकअप, वेशभूषा आणि मुकुट-आभूषणांची भव्यता प्रेक्षकांना भारावून टाकते. मात्र काही ग्रामीण पारांची वेशभूषा अधिक वैविध्यपूर्ण